

Материалы международной научно-практической конференции, посвященной 130-летию С. Сейфуллина = С. Сейфуллиннің 130 жылдығына арналған халықаралық ғылыми - практикалық конференциясының материалдары. – 2024. – Б.IV.- Б. 252-254.

ӘОЖ 82-1/-29(045)

СӘКЕН СЕЙФУЛЛИН -ҰЛТТЫҚ ЖАҢҒЫРУДЫҢ СИМВОЛЫ

Буканова М., 1курс студенті

*С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университеті,
Астана қ.*

Сәкен Сейфуллин - қазақ әдебиетінің көрнекті өкілдерінің бірі, қоғам және мемлекет қайраткері, ақын, жазушы, білікті ұстаз, драматург, публицист. Сәкен атамыздың шығармашылық жолы ұлттық әдебиеттің дамуына үлкен үлес қосты. Сәкен Сейфуллин 1894 жылы қазіргі Алматы облысының Жетісу өңірінде дүниеге келген. Оның білім алуы ең алдымен ауылында басталып, кейін Оренбургтегі татар мектебінде жалғасады. Ол жастар арасында революциялық көзқарастардың таралуына әсер етіп, әлеуметтік-экономикалық жағдайды өзгерту қажеттілігін түсінді. Одан кейін өзінің әдебиеттік жолы басталды. 1920-1930 жылдары қазақ әдебиетінде жаңа бағыттарды, стильдер мен жанрларды енгізу арқылы таныла бастады. Оның алғашқы шығармаларының бірі — «Тар жол, тайғақ кешу» романы, бұл туынды оның өмір жолы мен күресі туралы. Сейфуллин атамыздың поэзиясы мен прозасы қазақ тілінде реалистік стильдің дамуына үлкен әсер етті.

Сахара сұңқары –мемлекет және қоғам қайраткері, жаңа заманғы қазақ әдебиетінің көшбасшысы Сәкен Сейфуллинге арналған конференциялар жаңа ұрпақтың оның елі үшін атқарған еңбегінің тереңдігін түсінуге көмектеседі.

Қазақ әдебиетінің негізін қалауға өзінің шын мәніндегі жаңа мазмұнды, жаңа сипатты төл шығармаларымен тікелей жол салып, жаңа бағыт, соны үлгі көрсеткен дауылпаз дарын иесі Сәкен Сейфуллиннің, күрескерлік өмір жолы еріксіз елең еткізер деректерге толы екені белгілі.

Сәкен Сейфуллин –жан-тәні түгелдей өз халқы мен еліне арналған үлкен жүректі азамат, ірі мемлекет қайраткері. С. Сейфуллиннің замана арман-талабын толғаған құдіретті қаламгерлігі қазақ әдебиетінің тарихында жаңа дәуір ашты.

Омбы полициясының қара тізіміне 1914 жылдан бастап іліккен Сәкен өзінің ізін бағып жүрген тыңшыға қарамастан 1916 жылғы санақ алу жұмысына қатысуы, Ақмола түбіндегі ауылда бала оқытуы, ақпан төңкерісі кезінде қала пролетариатымен байланыс жасап тұруы, «Жас қазақ» ұйымын ашуы, 1917 жылы – «Тіршілік» газетін шығарып, алашордашыларға қарсы мақалалар жазып, заман жайын түсіндіруі, Октябрь революциясын зор қуанышпен қарсы алып, қалам мен қаруды тең ұстауы, Ақмола совдепінің

президиумының мүшесі және халық ағарту комиссары болуы, қаншама жұмыс басты болса да орыс-қазақ мектебінде сабақ беруін тоқтатпауы, революциялық өлең-жырлар жазуы, 1918 жылдың июнінде тұтқынға алынып, атаман Анненковтың азап вагонында ажалмен алысуы, асқақ ерлік көрсетуі, түрмеден қашып шығып, Түркстан өтуі, қазіргі Жамбыл қаласында ұлы өзгеріс ісіне белсене қатысуы, Ақмолада Совет өкіметі орнағаннан кейін қайтып барып ірі қоғамдық жұмыстар атқаруы азамат ақынның өнегелі өмірінің айшықты белестері [1].

Сәкен Сейфуллин тек әдебиетпен шектеліп қана қоймай, қоғамда белсенді қызмет атқарды. Ол мәдениет, ұлттық сана-сезімнің қалыптасуына, білім беруді дамыту мен жастарды тәрбиелеуге көп көңіл бөлді. Арнайы әдеби ұйымдардың құрылуына ықпал етті. Сейфуллиннің ұлтының болашағы мен ұлттық рухты көтеруді мақсат еткен шығармалары – оның қоғамдағы рөлінің айқын дәлелі. Ол қазақ әдебиеті мен мәдениетінің дамуына, ұлтының сана-сезімнің қалыптасуына үлкен үлес қосқан тұлға ретінде тарихта қалды. Сейфуллиннің шығармалары мен туындаған идеялары бүгінгі күнге дейін өзектілігін еш жоғалтпаған, жоғалтпайды да. Сәкен атамыздың шығармашылығы өз кезеңінде ғана емес, қазіргі кезеңдегі әдебиет үшін де өте маңызды.

Сәкен Сейфуллин қазақ әдебиетінің классигі, ұлттық рухтың жаршысы және азаматтық сана-сезімнің қалыптасуына әсер еткен бірегей тұлға болып қала береді. Оның шығармалары мен қоғамдағы жүріп өткен жолы қазақ мәдениеті мен әдебиетінің тарихында ерекше орын алады.

Қазақ еліне тәуелсіздік келгеннен бері талай игі істер жасалып жатыр. Соның ең негізгілерінің бірі – рухани байлығымызды жаңаша бағамдау. Бұл қазақ халқының тарихына, мәдениетіне, әдебиетіне, өнеріне, ән-күйіне, тұрмыс-тіршілігіндегі әрқилы машықтары мен тәлім-тәрбие саласындағы үлгі-өнегесіне, не керек, бір сөзбен айтқанда, рухани әлеміне жаңа заман биігінен қарап, салыстыра зерттеу, дәстүрдің озығы мен тозығын айқындап, өркениетіміздің бұрмаланбаған келбетін, ылайланбаған кәусәр ойын сол қалпында жеткізу, жалғандыққа ұрынбаған шын табиғатын таныту мақсатынан туып отыр. Қазақтың «Өнер алды — қызыл тіл» деген мақалы жөнінде совет тұсында білдіртпей жасырып, қазір ашық айтып келе жатқан бір ойым бар: ол – «қазақ үшін сөз — материалдық байлық» деген пікір. Қазірде де бұған қосылмайтындар табылар, сонда да осы пікірімді түсіндіре кеткенімнің артықтығы жоқ.

С.Сейфуллиннің «Біздің дәуір» деген өлеңінде «Жүйткіген тұрмыс қазір экспресс» деп өмірдің тез арада өтіп кететінін еске салады. Ақын «Тарту» өлеңінде анасына серт береді, анасына берген серт еліне берген сертпен тең. Анасын сүйгендей елін сүйуге, өзін ардақ санамай, ел үшін қызмет етуге шақырады [2].

М.Әуезов ойымен түйіндесек, «Сәкеннің ақындық асуларында әр жотадан атой бергендей такаппар сөз үндері «жабы емеспіз, тұлпармыз», «құлады емес, сұңқармыз» деп бұрынғы өткен тарихқа, бүгінгі оянған табына дабыл ұрады. Оның шығармаларына біткен сезімнің барлығы да айқын, ашық. Тұтас бітімді, жоталы тұлғадан туатын көрнекті бүтіндігі бар сезімдер. Оның шыншылдығы қозып, жанып отыратын, буы білініп тұрған барынша шын сезім, шын жүрек шыншылдығы [3]. Сондықтан мұның жолы әр адымын санап басқан кісінің жолы емес, ылдиы бар, өрі бар — шын өмір жолы, ыстық қанды нағыз Ақын жолы. Тегінде мағналы, өрісті көш бастар, белге шығар үлкен еңбек туса осындай қайнар көзден шығуға лайық деген кемеңгер ой Сәкеннің ұлы ақындығын қалытқысыз түсініп, әдебиеттегі орнын айна қатесіз белгілейді.

Замана саясат дауылына кезіккен тұста Сәкен де дәуір талабын орындады, тіпті мұрындық болған кезі де жоқ емес, өйткені ол жаңа заманның жыршысы, ұраншысы ғана болып қоймай, оны орнату, орнықтыру үшін серке болу міндетін өзіне тарих жүктегендей сезінді. Еңбекші бұқараға ұнайтын, солар түсінетін шығармалар беруге міндеттімін деп есептеді. Басқа қайраткерлер сияқты белгілі арнада айтуым керек, таптық көзқарастың төңірегінен шығандап шығып кетпеуге тиістімін деп ұқты. Міне осы тұста социалистік реализм теориясы тұжырымдалды да, дүниенің бәрін бір қалыпқа соқтыратын принцип қалыптасты. Әуелгі кезде мұның жөн-жосығы бары, мәдениет саласынан кенже қалғандардың тезірек ұғуына, түсінуіне қолайлылығы есте тұтылғанмен, кейіннен мүлде еркінсіп, оजारлыққа салынды, бұлтартпайтын догмаға айналды [4].

Ұлттық жаңғыру деген ұғымның өзі ұлттық сананың кемелденуін білдіреді. Оның екі қыры бар. Біріншіден, ұлттық сана-сезімнің көкжиегін кеңейту. Екіншіден, ұлттық болмыстың өзегін сақтай отырып, оның бірқатар сипаттарын өзгерту. Қазір салтанат құрып тұрған жаңғыру үлгілерінің қандай қатері болуы мүмкін? Қатер жаңғыруды әркімнің ұлттық даму үлгісін бәріне ортақ, әмбебап үлгіге алмастыру ретінде қарастыруда болып отыр. Алайда, өмірдің өзі бұл пайымның түбірімен қате екенін көрсетіп берді. Іс жүзінде әрбір өңір мен әрбір мемлекет өзінің дербес даму үлгісін қалыптастыруда. Ұлттық салт-дәстүрлеріміз, тіліміз бен музыкамыз, әдебиетіміз, жоралғыларымыз, бір сөзбен айтқанда ұлттық рухымыз бойымызда мәңгі қалуға тиіс. Ұлттық біртуар ел ағаларының ісін жалғастыру ендігі кезекте жастардың қолында.

*Ғылыми жетекшісі Құрманова Ә.Ж.
«Шетел филологиясы» гуманитарлық ғылымдар магистрі*

Әдебиеттер тізімі

- 1 Омарбекова, ДЖ. (2004). *Сахара сұңқары: Мемлекет және қоғам қайраткері, жаңа заманғы қазақ әдебиетінің көшбасшысы Сәкен Сейфуллинге арналады.* Алматы: Қазақстан, 406.
- 2 Сейфуллин, С. (2003). *Көп томдық шығармалар жинағы. 2: Өлеңдер мен дастандар.* Алматы: Қазақстан, 160.
- 3 Сейфуллин, С. (2001). *Көп томдық шығармалар жинағы.* Алматы: Қазақстан, 152.
- 4 Kurmanova, A., Sarsikeyeva, G., Utegulova, G. (2021). «Political Linguistics: «Public Speech of American and Kazakh Politicians», 221.